

História ruských tajných služieb, Čeka, NKVD, KGB :)

Šesť týždňov ubehlo od [bolševickej revolúcie](#), keď [Vladimír Iljič Lenin](#), nový pán Ruska, rozhodol, že režim treba upevňovať všetkými prostriedkami, teda aj násilím. Svetlo sveta tak 20. decembra 1917 uzrela prvá sovietska tajná polícia. Jej oficiálny názov znel Všeruská zvláštna komisia pre boj s kontrarevolúciou a sabotážami, do histórie sa však zapísala ako **Čeka** (podľa ruskej skratky ČK, teda črezvyčajnaja komissija – zvláštna komisia). O tom, čo bude jej úlohou, nemal nikto ani na chvíľu pochybovať. „Nepátra po dôkazoch, ani po svedkoch. Nepriateľov nevyšetruje, ani nesúdi. Zneškodňuje ich,“ charakterizoval jej funkciu sám Lenin.

Čeka sa stala synonymom teroru, hrôzy a neľudskosti. Nič na tom nezmenila ani skutočnosť, že táto najobávanejšia inštitúcia postupne menila názov. Či sa však neskôr volala GPU, NKVD alebo napokon KGB, vždy v ľuďoch vzbudzovala oprávnený strach. Pred jej chápadlami si totiž nemohol byť istý nikto, dokonca ani tí, čo túto vraždiacu mašinériu riadili.

Železný Felix

Na moskovskom námestí Lubjanka, pred budovou, v ktorej sídlila tajná služba, stála kedysi socha muža, Leninom označovaného za najoddanejšieho služobníka revolúcie. V roku 1991 ju ako symbol červeného teroru zhodili, človeka, ktorého stvárňovala, tým však z myslí miliónov ľudí vymazať nemohli.

Volal sa Felix Edmundovič Dzeržinskij, pôvodom bol Poliak a práve jeho sovietsky vodca poveril vedením a vybudovaním tajnej polície. Ak Lenin hľadal človeka, ktorý je presvedčeným, nekompromisným bolševikom, nemá svedomie, nebudú ho hrýzť výčitky, bude krutý a nepoddá sa lútosti, nemohol si vybrať lepšie.

Čekisti pod Dzeržinského vedením sa riadili iba tzv. revolučným právom. V ich pazúroch končili nielen predstavitelia a sympatizanti starého režimu, ale aj zástupcovia buržoázie, kléru, inteligencie či obyčajní roľníci, ktorí sa odmietali podvoliť. Ani príslušnosť k týmto skupinám nemusela byť dôvodom na zatknutie a popravu.

Veľakrát stačil aj najmenší náznak nesúhlasu s režimom. Bez rozdielu pritom umierali muži, ženy aj deti. Na ďalšie stupňovanie bolševického teroru si Čeka vždy dokázala nájsť dôvod. Keď bol v auguste 1918 spáchaný atentát na Lenina, pri ktorom sovietsky vodca utrpel vážne zranenia, tajná polícia odpovedala okamžitým zastrelením takmer tisícky politických väzňov. Tvrdé represie nasledovali napríklad aj po vzbure námorníkov v Kronštade či po roľníckych nepokojoch. Keď v roku 1926 Dzeržinskij zomrel (údajne prirodzenou smrťou na zlyhanie srdca), mnohí dúfali, že ten najhorší teror sa skončil. Mýlili sa, po „Železnom Felixovi“ prišli iní, rovnako neľútostní šéfovia tajnej polície, ktorí v systéme danom jeho zakladateľom nielenže pokračovali, ale dokonca ho ešte „zdokonalili“.

Zámienky na vraždenie

Jagoda, Ježov, Berija. Títo traja muži stáli postupne na čele tajnej polície od polovice tridsiatych rokov minulého storočia. To už bol desať rokov pri moci [Josif Vissarionovič Stalin](#). Státisíce ľudí boli za ten čas deportované do gulagov, smutne známych trestaneckých pracovných táborov na Sibíri, ktorých neľudské podmienky väčšina neprežila, a milióny ďalších umreli na následky hladomoru alebo ich popravili za i najmenší náznak odporu.

Tajná polícia, v tom čase už **NKVD** (Narodnyj komisariat vnutrennych del, čiže ľudový komisariát vnútra) sa vtedy začala zameriavať aj na likvidáciu Stalinových oponentov vnútri komunistickej strany. Medzi prvými skončili na popraviske poprední funkcionári Grigorij Zinoviev a Lev Kamenev. Ešte predtým však NKVD rozohrala pokryteckú hru, ktorá sa stala zámienkou na rozsiahle čistky.

V decembri 1934 bol spáchaný atentát na Sergeja Kirova. Likvidácia tohto vo verejnosti veľmi obľúbeného leningradského funkcionára nebola náhodná, svojou popularitou až priveľmi ohrozoval Stalina. Prípravu a realizáciu atentátu mal osobne na starosti Genrich Jagoda, šéf NKVD, povestný svojou krutosťou a ochotou plniť každé želanie diktátora. Kirovovi vystrojil Stalin pompézny pohreb a verejne sľúbil, že jeho vrahov potrestá. Následne sa v Sovietskom zväze začala rozsiahla vlna represálií, ktoré riadil práve Jagoda. Stalinovi sa však časom tempo, akým likviduje opozíciu, zdalo pomalé a novým šéfom NKVD urobil Nikolaja Ježova. Jagodu dal zatknúť, obvinil zo sprisahania, odsúdiť a napokon zastreliť.

Tisíc popráv denne

Za Ježova, kvôli postave prezývaného aj krvavý trpaslík, dosiahol teror absolútny vrchol. Podľa odtajnených archívov zatkla v rokoch 1937-1938 NKVD 1 548 367 osôb, z ktorých bolo 681 692 zastrelených. V priemere to znamená, že denne vykonali príslušníci tajnej polície približne tisíc popráv! Toto obdobie sa podľa šéfa NKVD, nazýva aj „ježovčina“. Už krátko nato, ako sa na čelo NKVD postavil, zasiahli jeho chápadlá, pochopiteľne, na

Stalinov pokyn, aj velenie armády. Na vlastnej koži to spoznal aj jeden z najschopnejších vojenských veliteľov, akých Sovietsky zväz mal, maršal Michail Tučačevskij. Ešte 1. mája 1937 bol spolu so Stalinom a s ďalšími na slávnostnej tribúne oslavovaný. O tri týždne neskôr ho zatkli, uväznili, obvinili zo spolupráce s nacistickým Nemeckom a 12. júna toho istého roku spolu s ďalšími vysokopostavenými dôstojníkmi zastrelili.

Slavná fotografia štvorice Vorošilov, Molotov, [Stalin](#) a Ježov.
Po poprave Ježova bol tento z fotografie vyretušovaný

Aj Nikolaj Ježov však narazil. Osudnou sa mu stala práve vlastná iniciatíva. Dal totiž príkaz na zatknutie ďalších funkcionárov strany, medzi ktorými bol aj vtedajší šéf gruzínskych komunistov [Lavrentij Berija](#), Stalinov chránenec. Práve on sa stal v novembri 1938 novým šéfom NKVD. O pol roka neskôr dal Ježova zatknúť. Ako Berijov predchodca napokon skončil, netreba trikrát hádať.

Stalinov najvernejší

Lavrentij Berija, ktorý začal kariéru bezcitného vraha podobne ako jeho predchodcovia ako radový čekista, sa pri moci udržal na sovietske pomery neuveriteľne dlho – celých 15 rokov. Dokázal sa pri Stalinovi obracať v čase vrcholiacich čistiek, počas Druhej svetovej vojny aj po nej. Bol diktátorovou predĺženou rukou a tradovalo sa, že stačilo, aby sa Stalin na niekoho krivo pozrel, a Berija dá dotyčného človeka vzápätí zlikvidovať. Takisto ako Jagoda a Ježov aj on zaplňal gulagy a popravniská. NKVD však za jeho éry čoraz viac operovala aj v zahraničí.

V auguste 1940 zavraždili jej agenti Leva Trockého, dávneho Stalinovho protivníka, ktorý sa nezachránil ani emigráciou. Našli ho v Mexiku. Berija stál takisto v pozadí Katynského masakru po nemecko-sovietskej okupácii Poľska. Orgány NKVD vtedy zastrelili 23-tisíc poľských dôstojníkov a vojakov. Počas druhej svetovej vojny sa príslušníci tajnej polície pohybovali aj na fronte. Vytvorili tzv. uzáverové jednotky, ktoré postupovali za útočiacou sovietskou armádou a ich úlohou bolo na mieste zastreliť každého, kto by chcel ustúpiť. Z dobytých území potom odvádzali do gulagov ľudí podozrivých z kolaborácie s nepriateľom, neskôr, keď [Červená armáda](#) prechádzala európskymi krajinami, zase zatýkala bývalých ruských emigrantov, ktorí v nich po roku 1917 našli útočisko. Berija bol nakoniec jediný šéf NKVD, ktorý prežil Stalina.

Diktátor však videl, ako jeho moc rastie, a spacifikoval ho tým, že NKVD rozdelil na dve inštitúcie. Veľká Berijova chvíľa mala nastať 5. marca 1953. Stál vtedy pri lôžku, na ktorom umieral Stalin, a spriadal plány, ako sa chopiť moci. To sa mu však už nepodarilo. Naopak, 113 dní po smrti svojho ochrancu skončil aj on v žalári a neskôr ho zastrelili. Ani v jeho prípade však nebolo dôvodom vraždenie, ktorého sa dopúšťal. Oficiálne ho odsúdili za snahu o obnovu kapitalizmu, špionáž, a dokonca za znásilňovanie.

Najväčšia genocída

Po Berijovej poprave obmedzilo nové vedenie komunistickej strany moc tajných služieb. Nástupníckou organizáciou NKVD sa stala **KGB** (Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti - Výbor štátnej bezpečnosti), ktorá síce mnohé metódy prevzala, k masovým represáliám a vraždeniu však už nedochádzalo.

Počas [Studenej vojny](#) sa zameriavala najmä na špionáž a kontrašpionáž. Na domácej scéne zase likvidovala predstaviteľov politickej opozície okrem iného tým, že ich zatvárala do ústavov pre choromyseľných, kde boli podrobovaní „liečeniu“, napríklad elektrickými šokmi.

V roku 1991 napokon KGB zanikla a na jej troskách vyrástla súčasná ruská tajná služba FSB. Koľko životov majú príslušníci Čeky, NKVD, KGB a vôbec všetkých podôb sovietskej tajnej polície na svedomí, sa zrejme nikdy

presne nepodarí zistiť. Niektoré odhady však hovoria, že len v najkrutejšom období, teda v rokoch 1918-1959, prišlo ich rukami o život viac než 66 miliónov ľudí. Takú genocídu dejiny ľudstva nepamätajú.